

Свят като цвят

Български народни пословици и поговорки

Съставител: д-р Лилия Старева

Издателство
Листа

София 2023

Клуб „Млад илюстратор“

Преподаватели по изобразително изкуство:

Кремена Кантарджиева

Мария Вражилска

Татяна Антонова

Лектори:

д-р Лилия Старева

проф. Нели Бояджиева

доц. Николай Цачев

Партньори:

19 СУ „Елин Пелин“

144 СУ „Народни будители“

Ателие „Приказен свят“

Този Албум е резултат от усилията на фондация „Детето и фолклора“ да дава поле за изява на млади таланти, да образова, възпитава и развива художествено-творческите заложи на деца, юноши и младежи чрез ценностите на българския фолклор.

Проектът е реализиран с финансовата подкрепа на Национален фонд „Култура“ по програма „ПРОГРАМА ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ОРГАНИЗАЦИИ В ОБЛАСТТА НА ЛЮБИТЕЛСКОТО ТВОРЧЕСТВО“.

Всички права са запазени

© Издателство „Листа“

ISBN 978-954-8388-30-6

Защо фолклор и деца?

Светът е пъстър и красив. Децата са цветята и красотата му.

Някогашните българи, предците ни, са били като деца. Възприемали са с тънка чувствителност всеки трепет, дихание, светлина и звук на Вселената. Усещали са я, били са част от нея. Опитвали са да си обяснят от кого, защо и как е устроен този свят. Не са имали енциклопедии и академични издания. Сами са били „професори“, откриватели. И са открили, че човек е част от огромния Космос, че е в средата на световите и може да им влияе, да кани божества и светци на трапезата си, да затваря врата пред нежеланите гости от царството на мрака.

Старите българи са стояли твърдо тук, на земята, сред пъстрия людски свят. Наблюдавали са доброто и лошото, което се случва.. Търсели са разковничето за добро живеене. За да бъде човек уважаван, а не отхвърлян, хвален, а не осмиван, награждаван, а не наказван.

Днешните деца живеят различно. Имат своя виртуалният свят, който някога не е съществувал. Но имат нужда да открият пъстротата и очарованието и на другия, отминал в годините, но реален и днес, със същото небе, земя, природа, със същите въпроси без ясни отговори. От кого, защо и как е създадена земята ни, защо сме тук, какъв е смисълът? И също – защо едни хора живеят добре, уважават ги, хвалят ги, награждават ги, а на други се случва тъкмо обратното?

Клуб „Млад илюстратор“ – възможност за образование, творчество и изява

Екипът на фондация „Детето и фолклора“ реши да покаже на млади ентусиасти мъдростта на старите българи извън учебния материал, без дидактика и задължителност. Да я открият сами чрез творчество на полето на фолклора. Заедно с безценната помощ на партньорите ни създадохме три клуба „Млад илюстратор“ – в 19 СУ „Елин Пелин“, 144 СУ „Народни будители“ и Ателие „Прика-

зен свят“ в София. Задачата беше участниците в клуба да изберат и илюстрират български пословици и поговорки. Те са част от неписаната мъдрост на народа ни за добро живеене - най-кратката, събраната в едно изречение мъдрост. Задачата е трудна. И много полезна. Да изберат, значи да прочетат, да осмислят как звучи „откритие“ отпреди стотици години, да сравнят и харесат. Да илюстрират, значи да пренесат един далечен свят в днешния. Да го направят добре, означава да научат що е илюстрация, как се илюстрира фолклорен текст, как да останат верни на две различни епохи и още много други неща. Запознаваха ги с тях д-р Лилия Старева, фолклорист, доц. Николай Цачев, художник, преподавател по илюстрация и печат в НХА и проф. Нели Бояджиева от СУ „Св. Климент Охридски“, психолог, арт терапевт.

Желанието ни беше днешните деца да усетят и разберат отблизо някогашните деца. Да открият цветовете на техния свят. Да видят как звучат техните „открития“ сега: Парица – царица, Учението край няма, Блага дума, железни врати отваря, Големите риби изядат малките, Без пари и магарето поп става... И не на последно място – да открият полезни съвети за добро живеене. Красиви образи, които да нарисуват. Ценности, до които да се докоснат

Албумът съдържа 104 илюстрации на млади автори. Сред тях има заявки за бъдещи художници. За някои това е първата публикация. Щастливи сме да бъдем техните откриватели.

Много сърца ще трепнат пред верния избор на децата ни. Сам по себе си този избор е знак за присъствие в нашето време. Не е избягало то твърде далече, носи белезите, възхвалата и укорите на миналото. Осъвременява лицата на старите българи – присмех към хитреците, алчността, високомерието, преклонение пред ума, силата и юначеството, любов към децата и рода...

С радост работихме с участниците в клуб „Млад илюстратор“ . Благодарни сме им и пожелаваме да развиват таланта си, да търсят и успяват с мъдростта на народа ни!

Благодарим на техните преподаватели: Кремена Кантарджиева, Мария Вражилска и Татяна Антонова.

Благодарим на ръководствата на партньорските организации: 19 СУ „Елин Пелин“, 144 СУ „Народни будители“ и Ателие „Приказен свят“ за отзивчивостта, сътрудничеството, професионализма!

*Д-р Лилия Старева,
председател на фодация „Детето и фолклора“*

Ако е насреца ти буболечка, ти се бори като с мечка

Ванеса Кадиян, 14 г.

Ателие „Приказен свят“

Преподавател: Татяна Антонова

Ако Иванчо не се научи, Иван никога

Елина Панайотова, 11 г.

НЧ „Роден край – 1931“

Преподавател: Меглена Шаманова

Ако късно стъмва, ти рано ставай

Никола Белобрадов 8б, 144 СУ

Изобразих слънцето като символ на деня (рано) и луната символ на ноща (късно). Денят е от ляво, защото ние четем от ляво на дясно, което символизира ранното ставане, а нощта е отдясно, което символизира късното стъмване.

Преподавател: Кремена Кантарджиева

Ако настреща ти е буболечка, ти се бори като мечка

Цветелина Николова, 8б, 144 СУ

Изобразих рицар, който вижда голяма буболечка в гората. Той не подценява малките трудности, а се изправя пред тях, защото и най-малкото камъче може да преобърне колата.

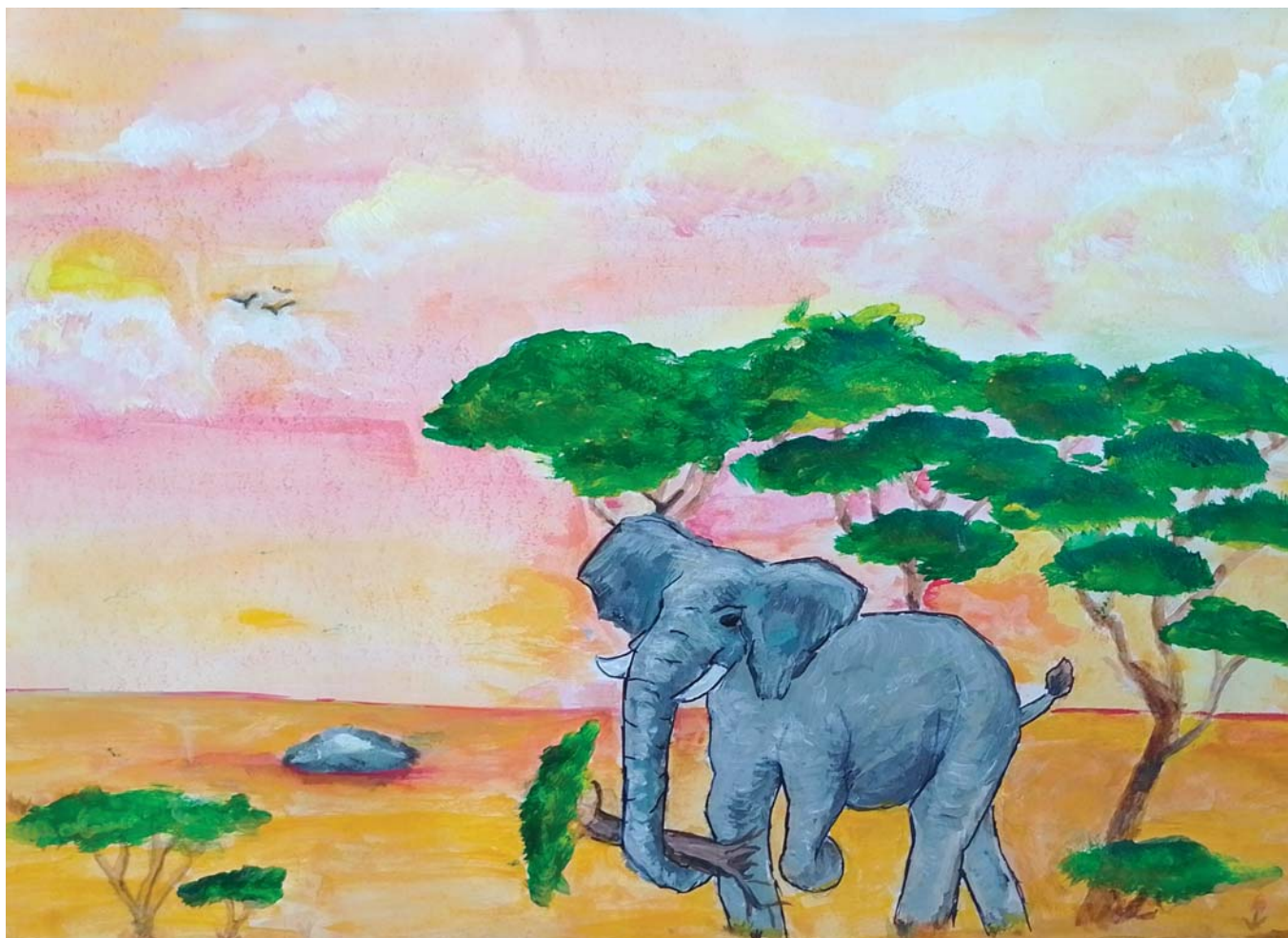
Преподавател: Кремена Кантарджиева

*Ако не знаеш
да плуваш,
в дълбока вода
не бъркай*

Михаил Вигенин, 12 г.
Ателие „Приказен
свят“

Преподавател:
Татяна Антонова

Ако не посееш, няма да пожънеш нищо

Виктор Иванов, 86, 144 СУ

Изобразих слон като символ на силата и ума, който засява дървета и оставя след себе си цяла гора. Пространството пред него е празно, което символизира нищото, което ще намери, ако не посее.

Преподавател: Кремена Кантарджиева

*Ако ти е конят
слаб, не
прескачай с
него трап*

Даниел Василев, 8 г.
Ателие „Приказен
свят“

Преподавател:
Татяна Антонова

Ако ти е конят слаб, не прескачай с него трап

Ивайла Джаджарова, 86, 144 СУ

Изобразих слаб кон, който не може да се изправи за да прескочи трапа пред него. Символ на това, че ако нямаш сили да направиш нещо по-добре, не се захващай с това.

Преподавател: Кремена Кантарджиева

Без дружина няма юначина

Алек Йорданов, 12 г.

19 СУ „Елин Пелин“

Тази илюстрация символизира група приятели, която се подготвя да „покоря“ един висок връх, защото винаги заедно е по-леко и успяваме по-лесно.

Преподавател: Мария Вражилска

*Болен здрав
носи*

Анна Бешировска,
12 г.
АРТ-клуб „Гея“,
гр. Ловеч

Преподавател:
Кремена Попова

Братя сме, ала кесиите ни не са сестри

Камелия Базовичка, 9 г.

НЧ „Роден край – 1931“

Преподавател: Меглена Шаманова

Броени дни бързо минават

Соня Ганева, 86, 144 СУ
Изобразих пясъчен часовник, който отброява времето, минути, дни... като символ на бързо минаващото време. В долната му част изобразих силуети на старец и дете, на мястото на сърцето им също има пясъчни часовници. Часовникът на стареца почти е свършил броенето, а на детето тепърва започва.

Преподавател:
Кремена Кантарджиева

*Броени дни бързо
минават*

Екатерина Нанкина,

86, 144 СУ

Изобразих крилото, като
символ на бързината, с
която минава времето. Ча-
совникът е негов образ,
който отброява
секундите... минутите,
дните... Пушекът е
символ на вече отминалото
време.

Преподавател:

Кремена Кантарджиева

Бързата работа – срам за майстора

Емануил Сергиев, 14 г.
42 СУ „Хаджи Димитър“

Преподавател: Д. Миновска

Високите са слуги на ниските

Дарена Донева, 10 г.
НЧ „Роден край – 1931“

Преподавател: Меглена Шаманова

Ври ли ти гърнето – приятели имаш

Калина Михайлова, 11 г.

Ателие „Приказен свят“

Преподавател: Татяна Антонова

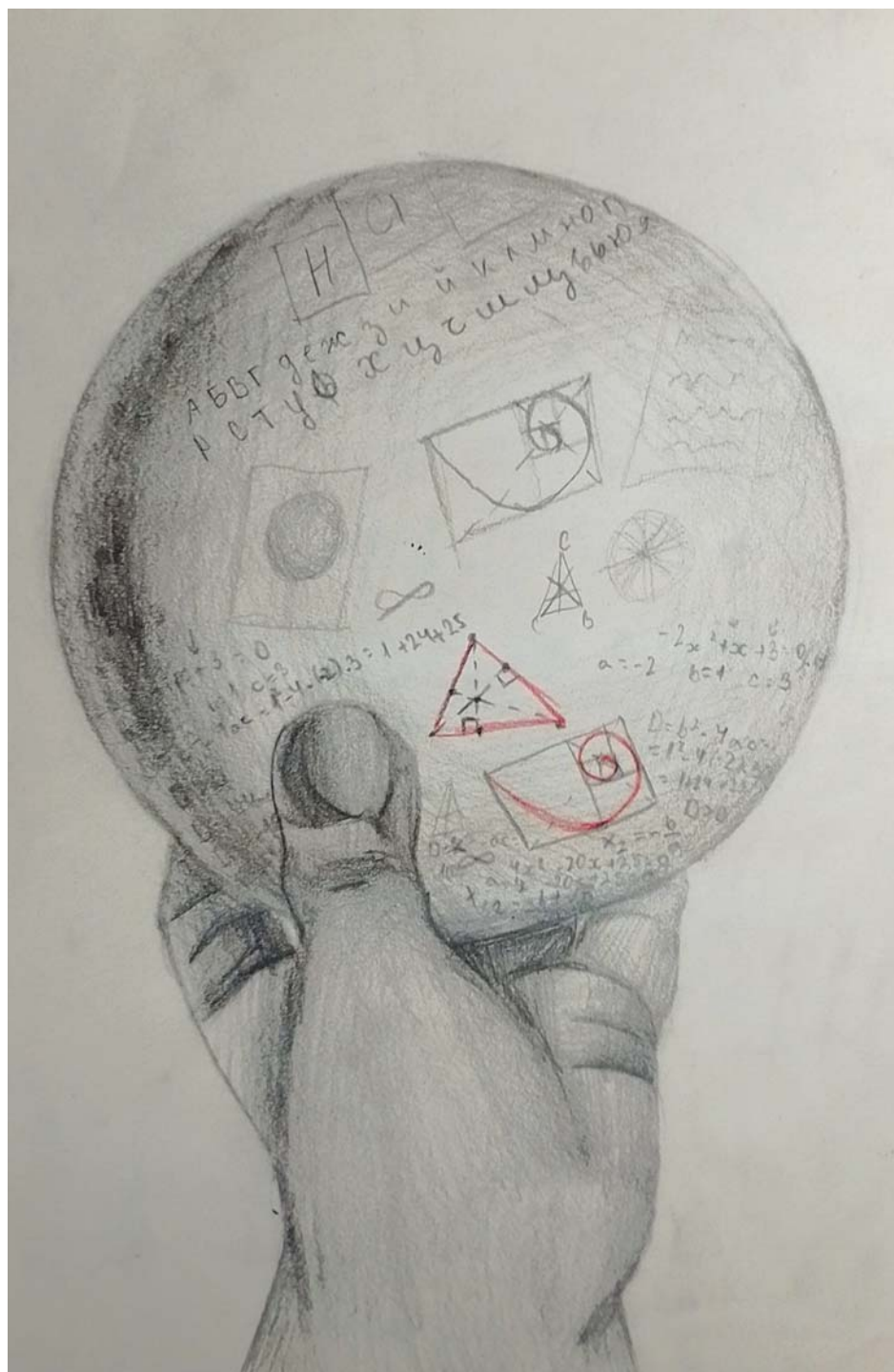

Всеки, що има челяд, се слага богат

Марина Бряскова, 10 г.

Ателие „Приказен свят“

Преподавател: Татяна Антонова

Всичко е до наука

Екатерина Нанкина

86, 144 СУ

Топката, която държи човекът, е символ на знанието, което е безкрайно като нея. В нея са изобразени знаци и символи, свързани с познатата ни наука. Всичко е черно-бяло, а червеният цвят акцентира върху безкрайността.

Преподавател:

Кремена Кантарджиева

Всичко е мъчно докато не го научиш

Йоана Стефанова, 14 г.

19 СУ „Елин Пелин“

Колкото повече научава човек, толкова по-свободен става. Колкото по-свободен е човек, толкова повече се извисява в Бог.

Преподавател: Мария Вражилска

Гладна мечка хоро не играе

Емануил Сергиев, 13 г.
42 СУ „Хаджи Димитър“

Преподавател: Д. Миновска

Всяка глава свой ум носи

Мартин Диков, 86, 144 СУ

Всеки има мисъл, която е различна от тази на другите и е различна във всеки един момент. Изобразих различни хора и животни с различна мисъл в отделни части на листа. Реших да прилича на комикс, който показва ума на различните глави.

Преподавател: Кремена Кантарджиева

Големите риби ядат по-малките

Виктор Благоев, 9 г.
Ателие „Приказен свят“

Преподавател: Татяна Антонова

Големите риби ядат по-малките

Дара Цветкова, 12 г.

19 СУ „Елин Пелин“

Какво си мислех, преди да я нарисувам? Представих си морското дъно, където ще пресъздавам хранителна верига. След това очертах детайлите, оцветих я. Накрая я огледах и предадох.

Преподавател: Мария Вражилска

Големите риби ядат по-малките

Жизел Елтилиб, 12 г.

В живота обикновено по-силният налага волята си на по-слабия. За да бъде човек успешен в живота си, не трябва да е плах и неуверен, а да отстоява позицията си, да е смел и решителен.

Преподавател: Мария Вражилска

Големите риби ядат по-малките

Ума Дечева, 13 г.

19 СУ „Елин Пелин“

Докато рисувах рисунката, мислих за същността на самата пословица. Същността ѝ по принцип е, че по-големите и алчни хора са по-властни към обикновените и по-свитите хора. Те ги „контролират“. Така е и в морето, по-малките рибки биват изядени от по-големите и недостижими риби.

Преподавател: Мария Вражилска

Добрата булка и под вехт сукман се познава

Девина Кралева, 5 г.
НЧ „Роден край – 1931“

Преподавател: Меглена Шаманова

*Душата душа
познава, а
сърце и вест
дава*

**Константин
Атанасов,
8б, 144 СУ**

Изобразих Малкият
принц и лисицата като
символ на две души,
които се познават,
макар че са от
различни светове. Те
си говорят и споделят
чрез сърцата си.

**Преподавател:
Кремена
Кантарджиева**

Една зима в родината е по-голяма от сто пролети в чужбина

Мишел Цветкова, 10 г.

НЧ „Роден край – 1931“

Преподавател: Меглена Шаманова

*Една птичка
пролет не
прави*

Девина
Герасимова, 7 г.
НЧ „Роден край –
1931“

Преподавател:
Меглена
Шаманова

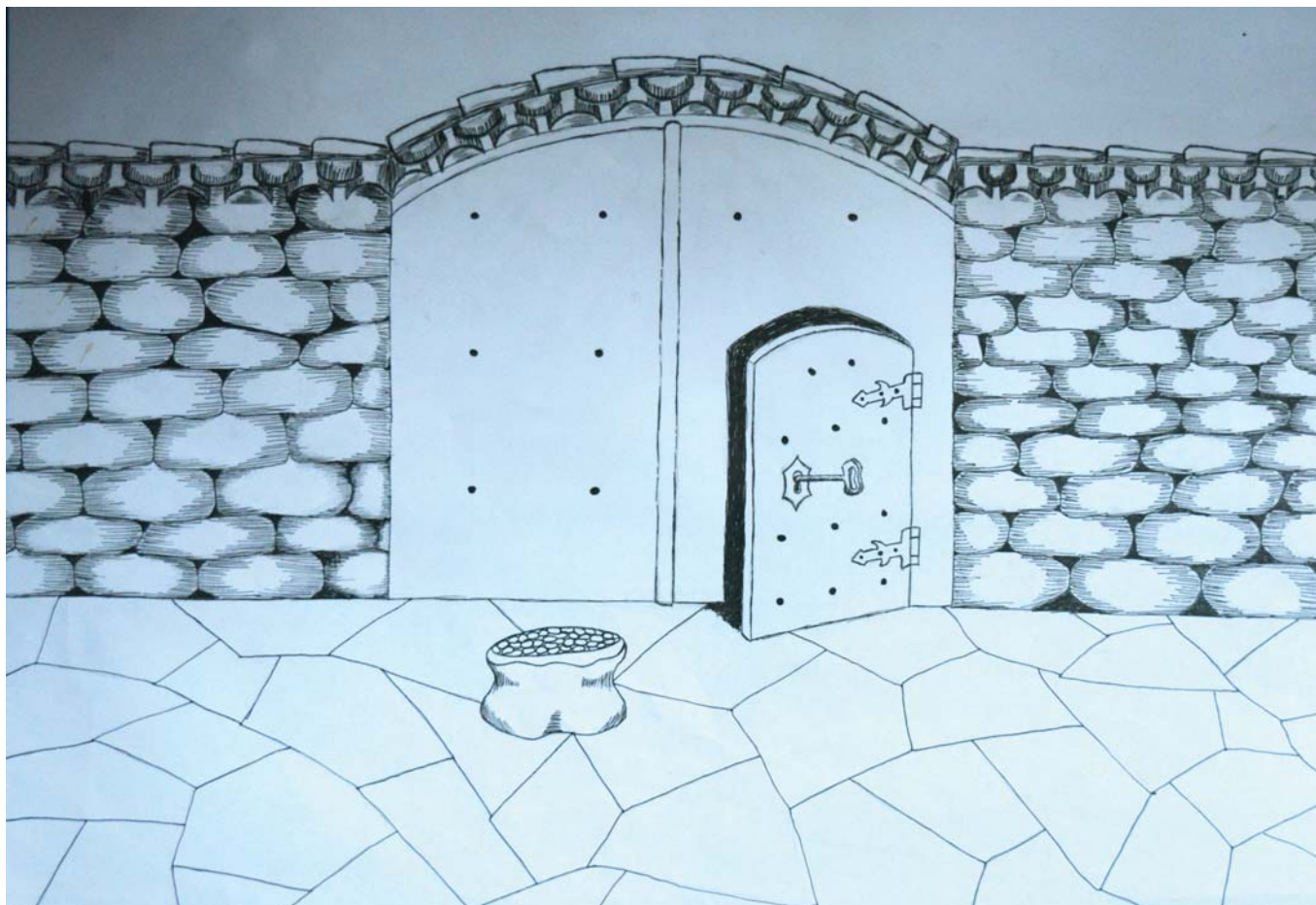

*Златен ключ
желязна
врата отваря*

Леон Джонев, 15 г.
Ателие „Приказен
свят“

Преподавател:
Татяна Антонова

Златен ключ желязна врата отваря

Надежда Ножарова, 13 г.

19 СУ „Елин Пелин“

Докато рисувах поговорката „Златен ключ железни врати отваря“, се замислих как напоследък хората мислят, че с пари и връзки се купува всичко. Затова нарисувах една голяма желязна порта и пред нея една голяма кесия с пари.

Преподавател: Мария Вражилска

Зъл комшия, зло голямо

Христо Стоименов, 11 г.

НЧ „Роден край – 1931“

Преподавател: Меглена Шаманова

Имаш крава, пиеш мляко

Ивалина Недялкова, 9 г.

2 СУ „Емилиян Станев“

Преподавател: Иваничка Димчева

Както ти свирят, така ще играеш

Емануил Сергиев, 13 г.
42 СУ „Хаджи Димитър“

Преподавател: Д. Миновска

Какъвто му умът, такъв му и домът

Катрин Иванова, 10 г.

НЧ „Роден край – 1931“

Преподавател: Меглена Шаманова

Книгата е прозорец към света

Яна Еврева, 11 г.

Ателие „Приказен свят“

Преподавател: Татяна Антонова

Книгата е прозорец към света

Румяна Русева, 12 г.

25 СУ „Д-р Петър Берон“

Преподавател: М. Кесаровска

Книгата е с четири очи

Велизара Радева, 15 г.

Ателие „Приказен свят“

Преподавател: Татяна Антонова

*Кога има
юнак и къща
има*

Венцислав Димов,
86, 144 СУ
Изобразих един
силен герой, юнак,
зад който има къща.
Щом човек е силен и
работлив, може да
постигне всичко, от
което се нуждае.

Преподавател:
Кремена
Кантарджиева

*Когато има
масло и баба
знае да меси
зелник*

Ния Пенева, 8 г.
Ателие
„Приказен свят“

Преподавател:
Татяна Антонова

*Когато
котката спи,
не лови мишки*

Дария Тодорова

9б, 144 СУ

Спящата котка върху розова възглавница символизира блаженството и слепотата, в която са изпаднали презадоволените хора, които са забравили нуждата. Мишките, които са спокойни около нея, символизи-
рат това, че забравяме за опасностите и ста-
ваме безотговорни, ко-
гато няма какво да ни
прави предпазливи.

**Преподавател:
Кремена
Кантарджиева**

Когато котката спи, не лови мишки

Симона Стоичкова, 14 г.
2 СУ „Емилиян Станев“

Преподавател: Иваничка Димчева

*Когато
котката спи,
мишките
царуват*

Виктор Иванов

86, 144 СУ

Изобразих спящата котка върху прозорец и безгрижно похапващи мишки, които без притеснение я наблюдават. Всичко наоколо е мирно и красиво без напрежение. Идеята е, че щом господарят в хранителната верига е доволен, то и всички останали са доволни и забравят страховете си.

**Преподавател:
Кремена
Кантарджиева**

Който завижда, не вижда

Йоана Йорданова, 9 г.

НЧ „Цанко Церковски“

Преподавател: Р. Рачева

Който иде полека, той отива далеко

Анна Чемпилска, 8 г.
НЧ „Роден край – 1931“

Преподаватели: Ева Кирова и Валентин Ангелов

Който лете пладнува, зиме гладува

Деница Бакърджиева, 8б, 144СУ

Купата символизира света, в който живеем. На повърхността съм изобразила лятото, когато нещата са лесни и човек, който почива безгрижно, без да мисли за бъдещето. В самата купа е зимата, мъчнотиите в живота, когато на човек му е трудно и съжалява, че е пропилял времето си без да се погрижи за бъдещето.

Преподавател: Кремена Кантарджиева

*Който пее,
зло не мисли*

Камелия Базовичка, 8 г.
НЧ „Роден край – 1931“

Преподавател:
Меглена Шаманова

Който се учи, той ще сполучи

Паолина Попова, 9 г.
2-ро СУ „Акад. Емилиян Станев“
Преподавател: К. Димчев

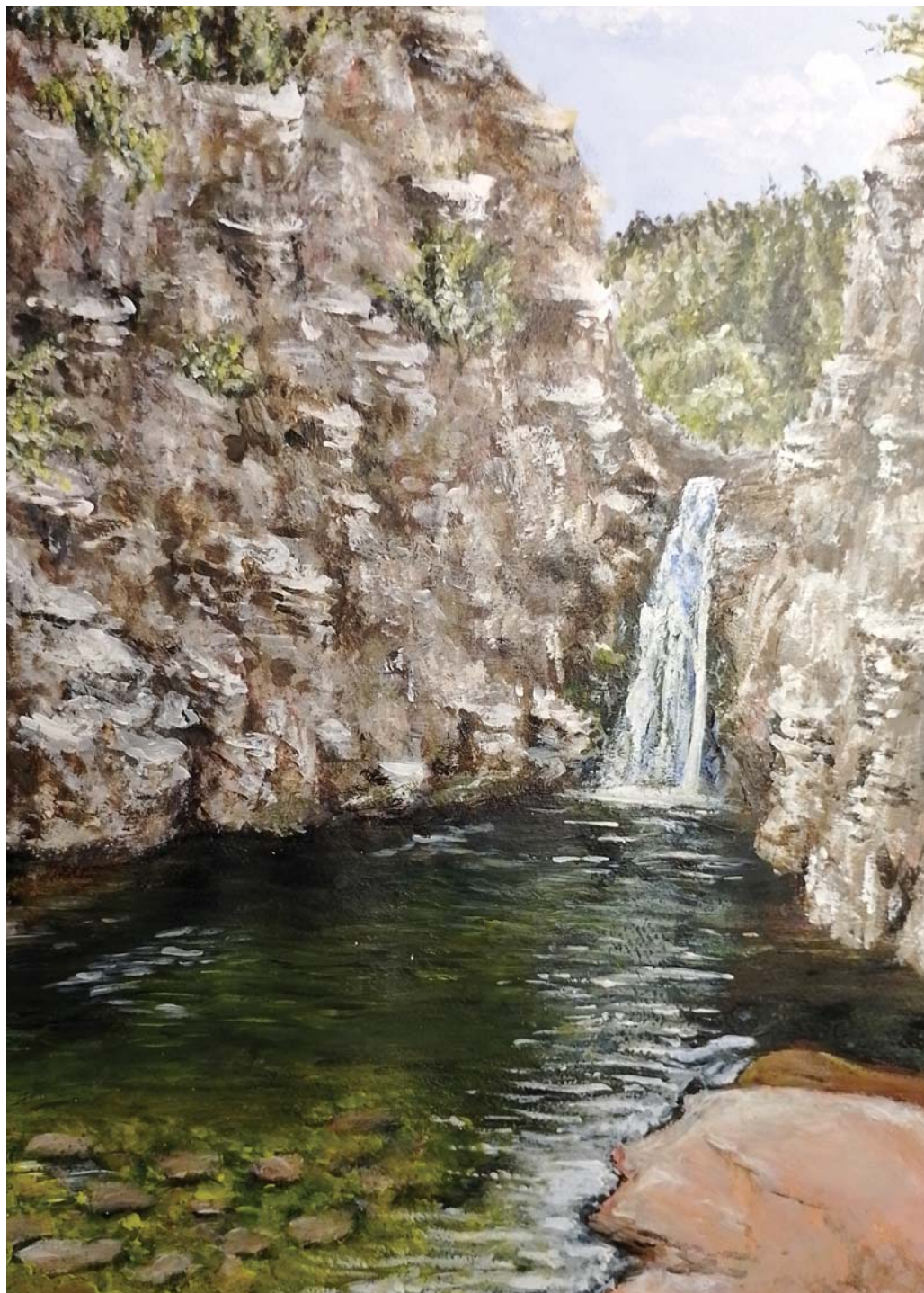
*Където е
текло вода,
нак ще тече*

Анелия Илиева,

86, 144 СУ

Изобразих красив водопад и река, като символ на вечността на живота, който не спира да ни шлифова, както водата шлифова речните камъни.

**Преподавател:
Кремена
Кантарджиева**

Където е текло вода, пак ще тече

Антонио Диков, 86, 144 СУ

Изобрзил съм чешма, която тече и водата от нея протича преди и сега. Водата е символ на живот.
Не престава да тече независимо от промените, които се случват около нея.

Преподавател: Кремена Кантарджиева

Лисицата обича не курника, а кокошката

Катрин Генова, 9 г.

2 СУ „Емилиян Станев“

Преподавател: Иваничка Димчева

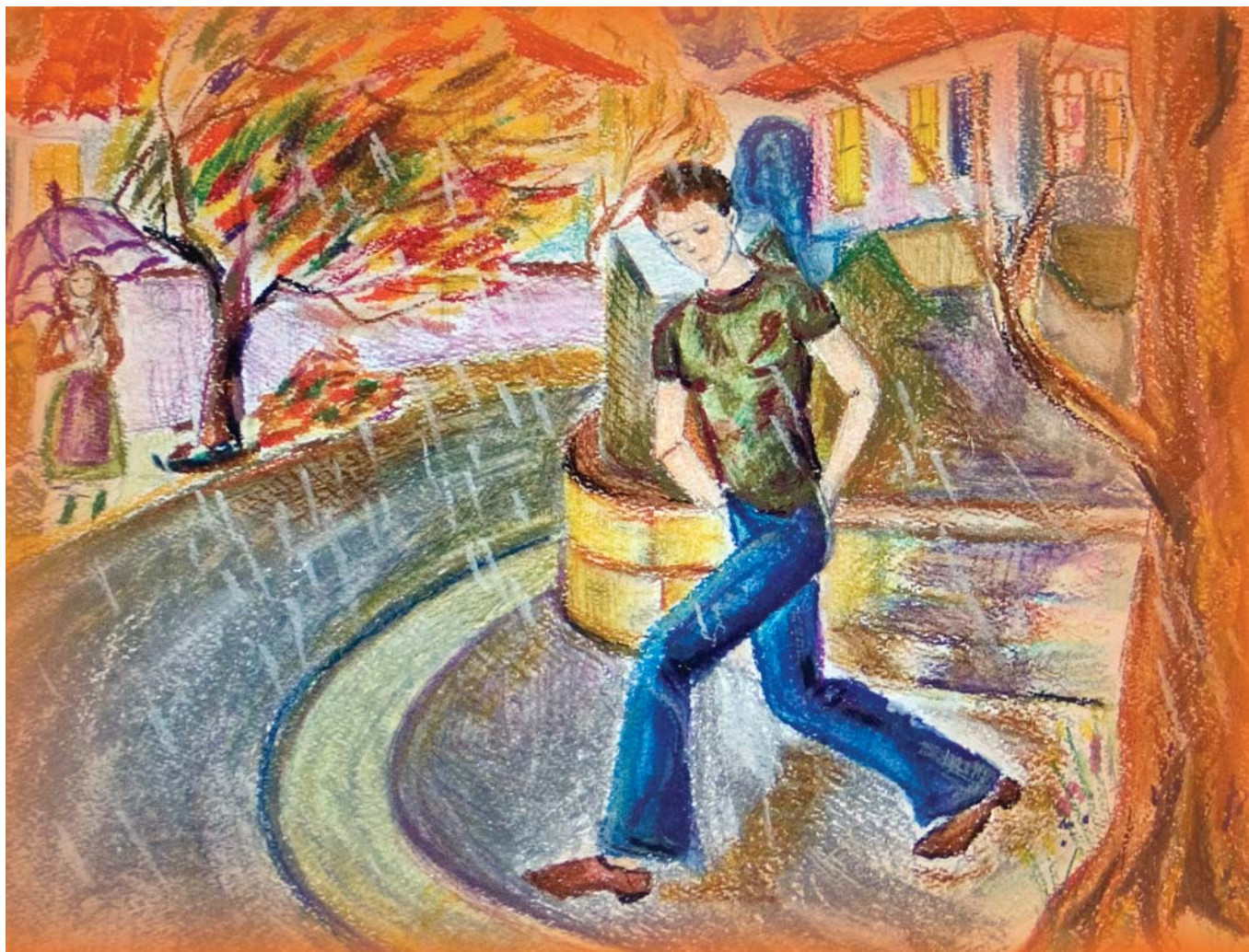

Мокра пола риба яде, а суха – не яде

Яна Николова, 11 г.

Ателие „Приказен свят“

Преподавател: Татяна Антонова

Мокър от дъжд не се бои

Алекс Десов, 12 г.

2 СУ „Акад. Емилиян Станев“

Преподавател: Иваничка Димчева

*На богатия
все не стига*

Алек Йорданов, 12 г.

19 СУ „Елин Пелин“

Илюстрацията изразява богат човек, на който му подаряват различни предмети, за да го зарадват, но той все е намусен и все не му е достатъчно!

**Преподавател:
Мария Вражилска**

*На богатия
и петлите
снасят яйца*

Кристиан Рашев, 11 г.
Ателие „Приказен свят“

Преподавател:
Татяна Антонова

*На богатия
и петлите
снасят яйца*

**Вероника
Руменова, 9 г.
Ателие
„Приказен свят“
Преподавател:
Татяна Антонова**

*На вола
рогата не му
тежат*

Дарио Начев, 10 г.

Ателие

„Приказен свят“

Преподавател:

Татяна Антонова

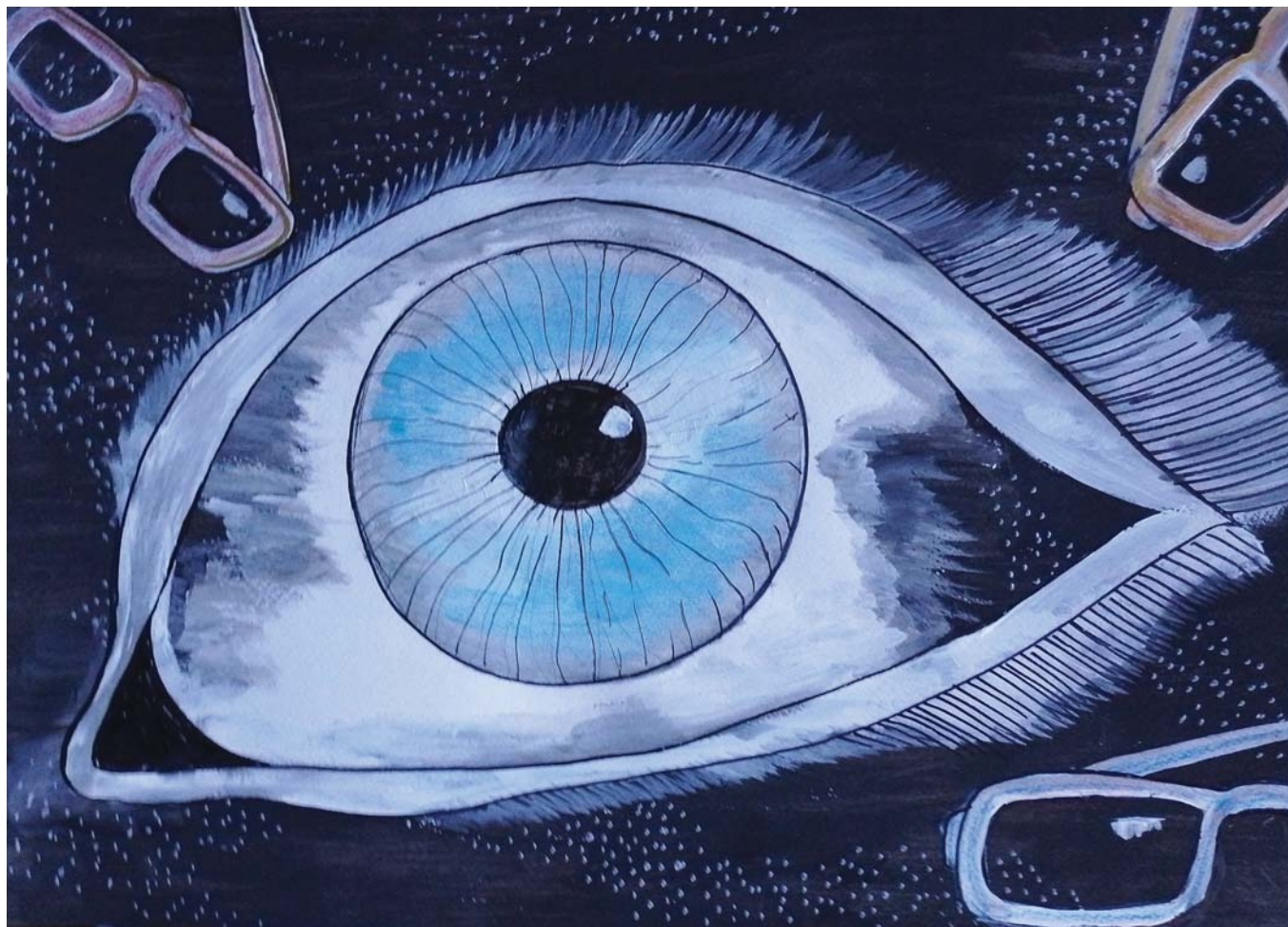

*На работник
човек,
сладък хляб*

**Цвета Лозанова,
10 г.
Ателие
„Приказен свят“**

**Преподавател:
Татяна Антонова**

На шантави очи очила не трябва

Явор Матушев, 86, 144 СУ

Изобразих око, което има за ирис планета, самото то лети във вселената, като символ на всевиждащото божие око, което вижда всеки и всичко. То не се нуждае от очила за да вижда по-ясно. То е създателят на всички реалности.

И още една интерпретация от участник в клуба:

Шантави очи разбирам като очи, които не виждат, не защото имат проблем със зрението, а защото човек не е в състояние да види и осмисли това, което е около него – природа, хора, отношения. В такъв случай никакви очила не помагат.

Преподавател: Кремена Кантарджиева

Не всичко що свети е злато

Дария Тодорова, 8б, 144 СУ

Изобразено е момиче, което държи горяща кибритена клечка, символ на топлината и светлината, които са по-ценни от златото.

Преподавател: Кремена Кантарджиева

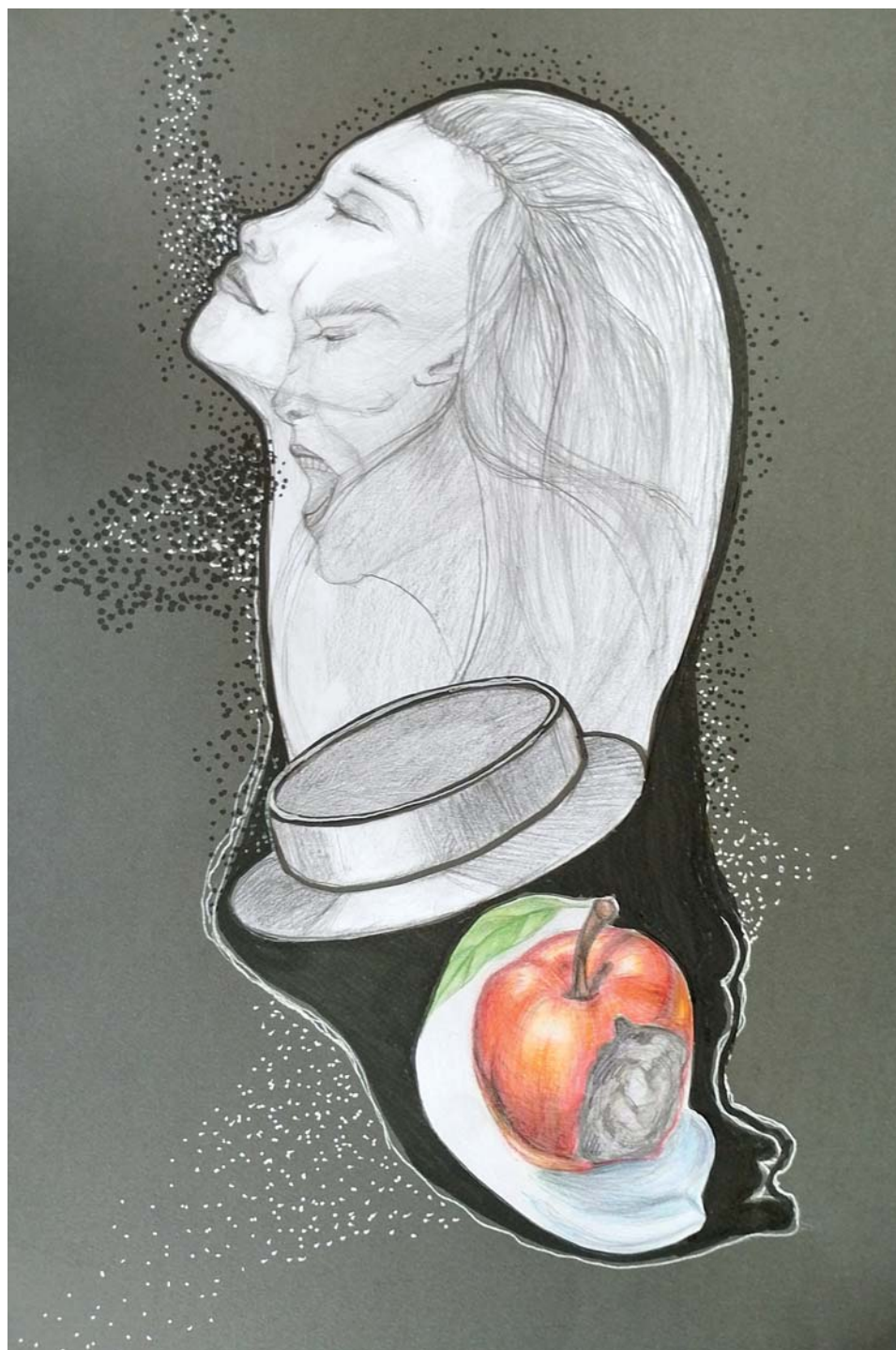

Неволята на ум учи

Даниела Колева, 16 г.

2-ро СУ „Акад. Емилиян Станев“

Преподавател: К. Димчев

*Не гледай
шапката, а под
шапката*

Анелия Илиева
86, 144СУ

Понякога външният вид
лъже, дали ще са дре-
хите или усмивката,
няма значение, един-
ствено е важно какви
сме отвътре, щастливи,
добродушни, мили, зли,
злонамерени или не-
щастни. Наше е реше-
нието. Изобразила съм
красивата външност и
истинската същност като
жена, която външно из-
глежда добра, а отвътре
не е, и е като красива
ябълка, която отвътре е
гнила.

Преподавател:
Кремена Кантарджиева

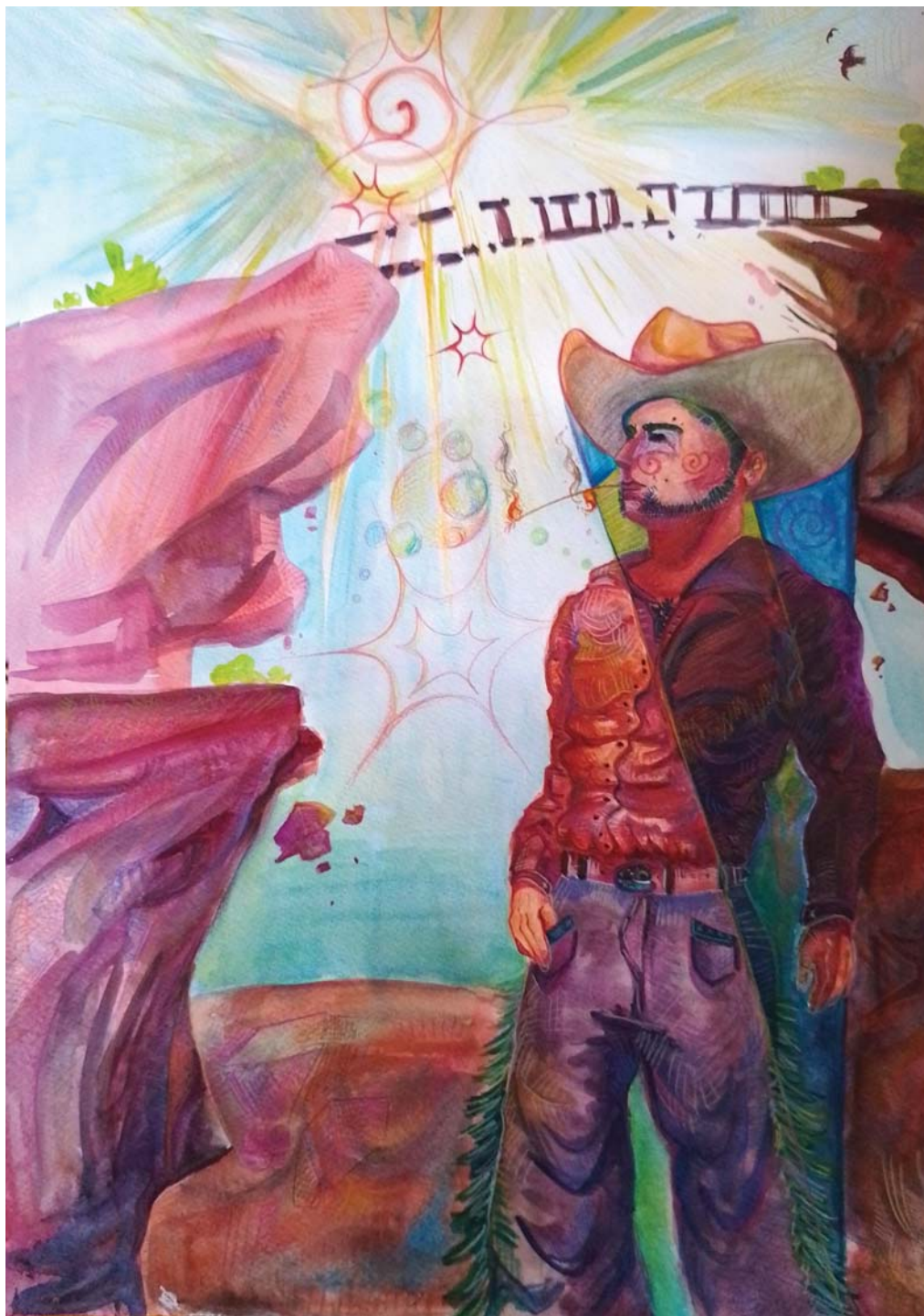

Не хвали ми хубавица, ами хвали ми работница

Катрин Костадинова, 14 г.

2 СУ „Емилиян Станев“

Преподавател: Иваничка Димчева

*Ниско стои,
високо гледа*

**Габриела
Димитрова**

86, 144 СУ

Изобразила съм мъж,
който стои на дъното
на пропаст, но гледа
спокойно и уверено в
бъдещето. Над него
грее слънцето, летят
птици и се вижда
пътят към неговата
свобода.

**Преподавател:
Кремена
Кантарджиева**

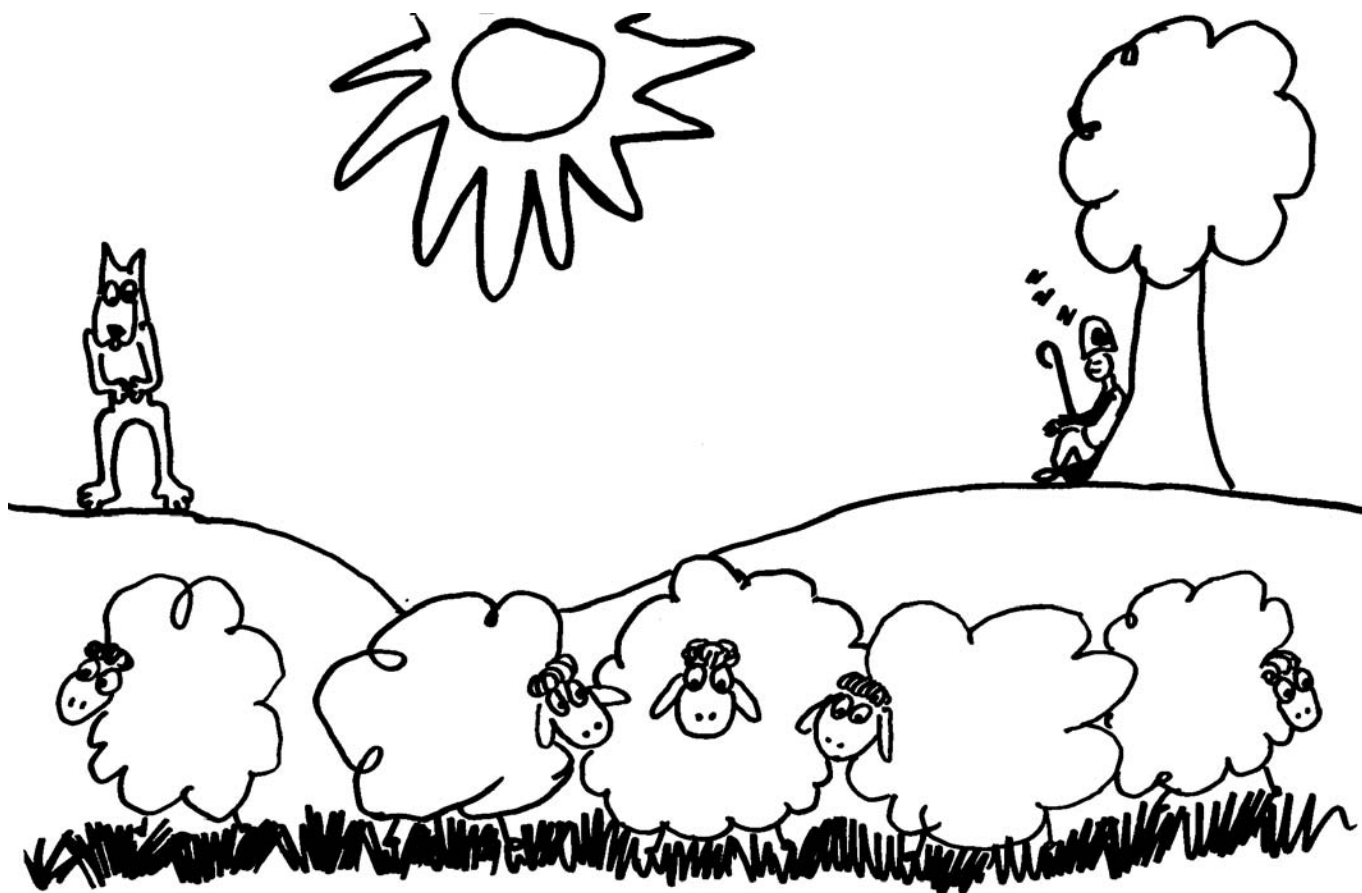
*Нищо не пада
наготово от
небето*

**Валерия Станчева,
11 г.**

Ателие „Приказен свят“

**Преподавател:
Татяна Антонова**

Овци без овчар на вълка са дар

Йоана Панчева, 13 г.
42 СУ „Хаджи Димитър“
Преподавател: Д. Миновска

Огънят е рожба на зимата

Никол Жишева, 9 г.

Ателие „Приказен свят“

Преподавател: Татяна Антонова

От слама кале не става

Неда Бошева, 11 г.
Ателие „Приказен свят“

Преподавател: Татяна Антонова

*Парата
върти света,
а правдата —
небето*

Буба Асенова

86, 144 СУ

Изобразих земята
като символ на
света, който се за-
движва от парите,
лелящи около нея и
облаците символ на
небето. Правдата
изобразих в небето
със символа на
съдебната власт
(конструкция, везна,
чукът на съдията)

Преподавател:
Кремена
Кантарджиева

Парите излъгват жената, жената – мъжа

Александра Иванова

86, 144 СУ

Изобразих богат мъж в богата обстановка, който танцува с жената, която излъгал.

Парица силна царица

Никол Якимова

86, 144 СУ

Изобразих падащи
парички, върху ед-
ната е изобразена
царица, символ на
силата и властта. С
пари можеш да по-
стигнеш всичко, за
което се сетиш.
Те са водещата сила
на модерния свят.

Преподавател:

Кремена

Кантарджиева

*Петел на яйца
не седи*

Александра Янкова,
10 г.
Ателие „Приказен свят“

Преподавател:
Татяна Антонова

Петел на яйца не седи

Димислава Тодорова
86, 144 СУ

Изобразих гнездо с
яйца, в което най-гор-
ното яйце е с изобра-
жение на символ на
семейството (кокошка,
петел, яйца), всеки от
тях изпълнява своята
роля. Смисълът е, че
всеки трябва да върши
работата, която му е
отредена, а не това,
което не може да
прави.

Преподавател:
Кремена
Кантарджиева

*Пилците се
броят на есен*

Бела Димитрова,
13 г.

42 СУ „Хаджи
Димитър“

Преподавател:
Д. Миновска

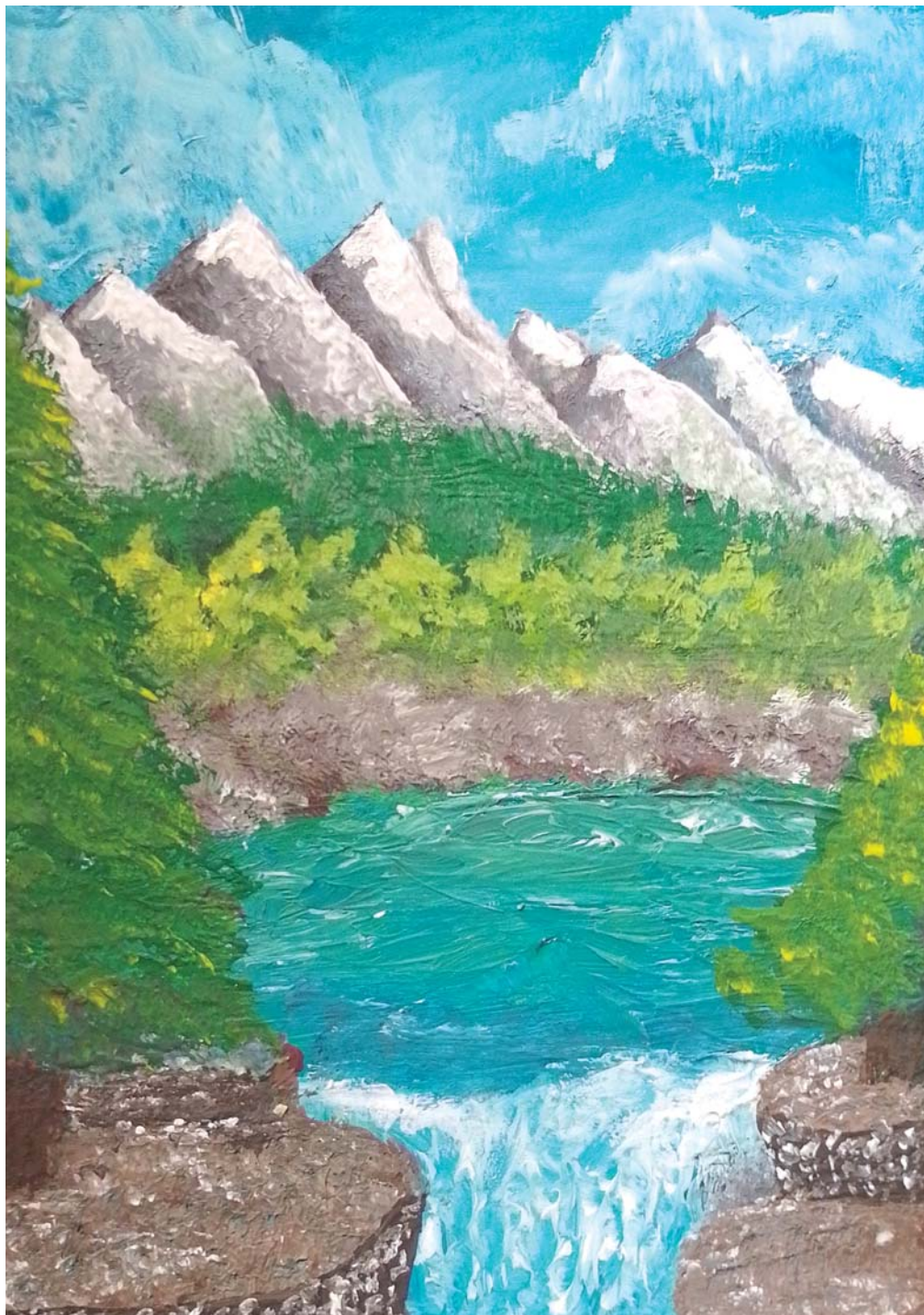

Пиян човек, съдран чувал

Ралица Митева, 11 г.

Ателие „Приказен свят“

Преподавател: Татяна Антонова

*Планина от
сняг не се бои*

**Преслава
Хаджидризова**
86, 144 СУ

Нарисувах планина
със снежни върхове,
която стои спокойно,
като символ на
устойчивостта и
търпението, въпреки
трудностите, които ѝ
причиняват.

**Преподавател:
Кремена
Кантарджиева**

*Планина от сняг
не се бои*

Мария Карамитева, 9 г.
Ателие „Приказен свят“

Преподавател:
Татяна Антонова

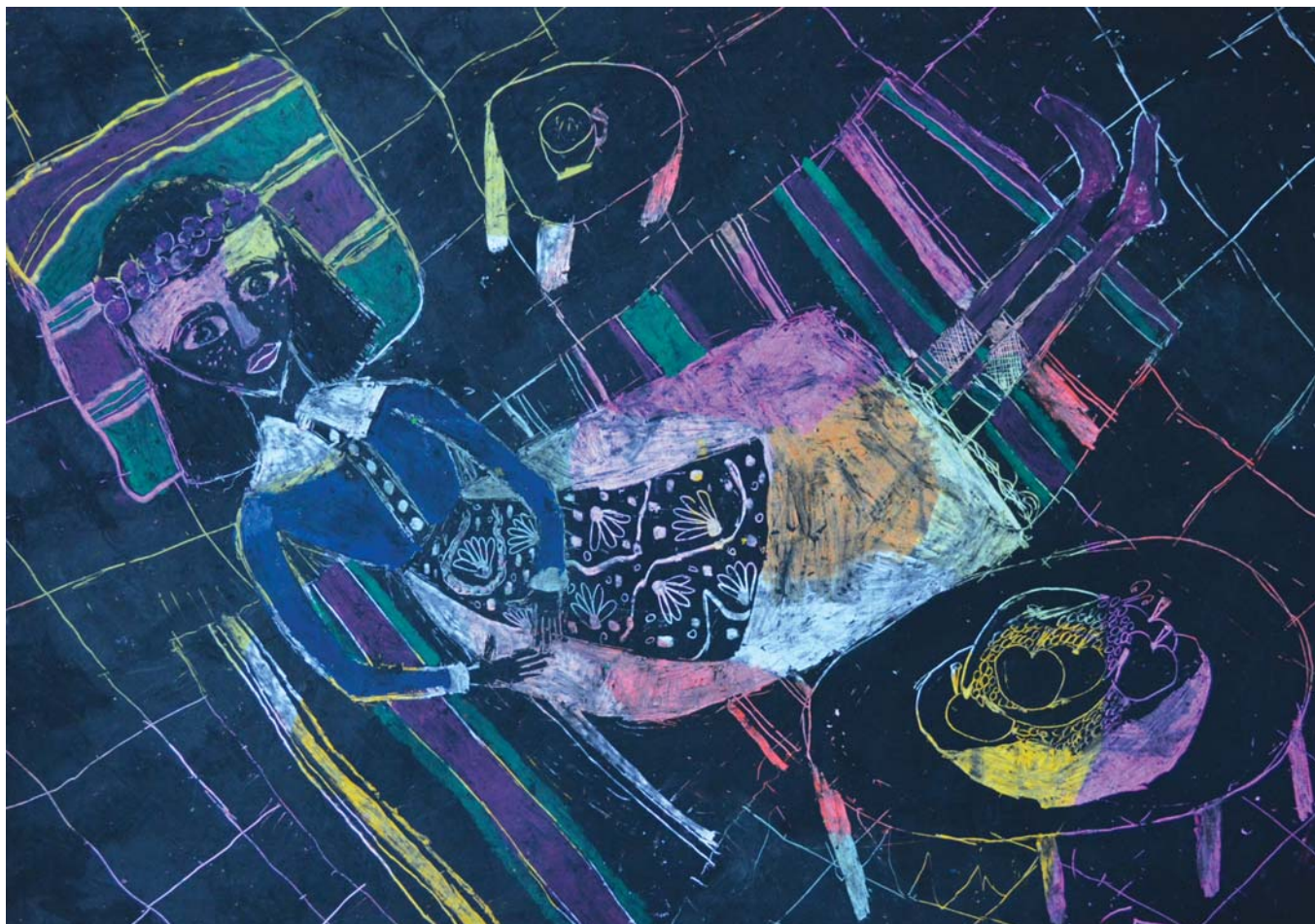

Покрито мляко котките не го близат

Валентина Чемпилска, 7 г.

НЧ „Родн край – 1931“

Преподаватели: Ева Кирова и Валентин Ангелов

Простирай си краката според чергата

София Анастасия Трунчева, 11 г.

Ателие „Приказен свят“

Преподавател: Татяна Антонова

Простирай си краката според чергата

Виктория Захариева, 10 г.

Ателие „Приказен свят“

Преподавател: Татяна Антонова

Птичка в клетка не пее

Денис Кънев, 10 г.

НЧ „Роден край – 1931“

Преподавател: Меглена Шаманова

Работата да се бои от теб, не ти от нея

Йордан Кечев, 10 г.
НУ „Арх. Зиновий“, Радомир
Преподавател: М. Стаменов

*Разградена
градина,
заградена
пустиня*

Яна Ляпова
НЧ „Светлина“

Рибата още в морето, той тигана сложил

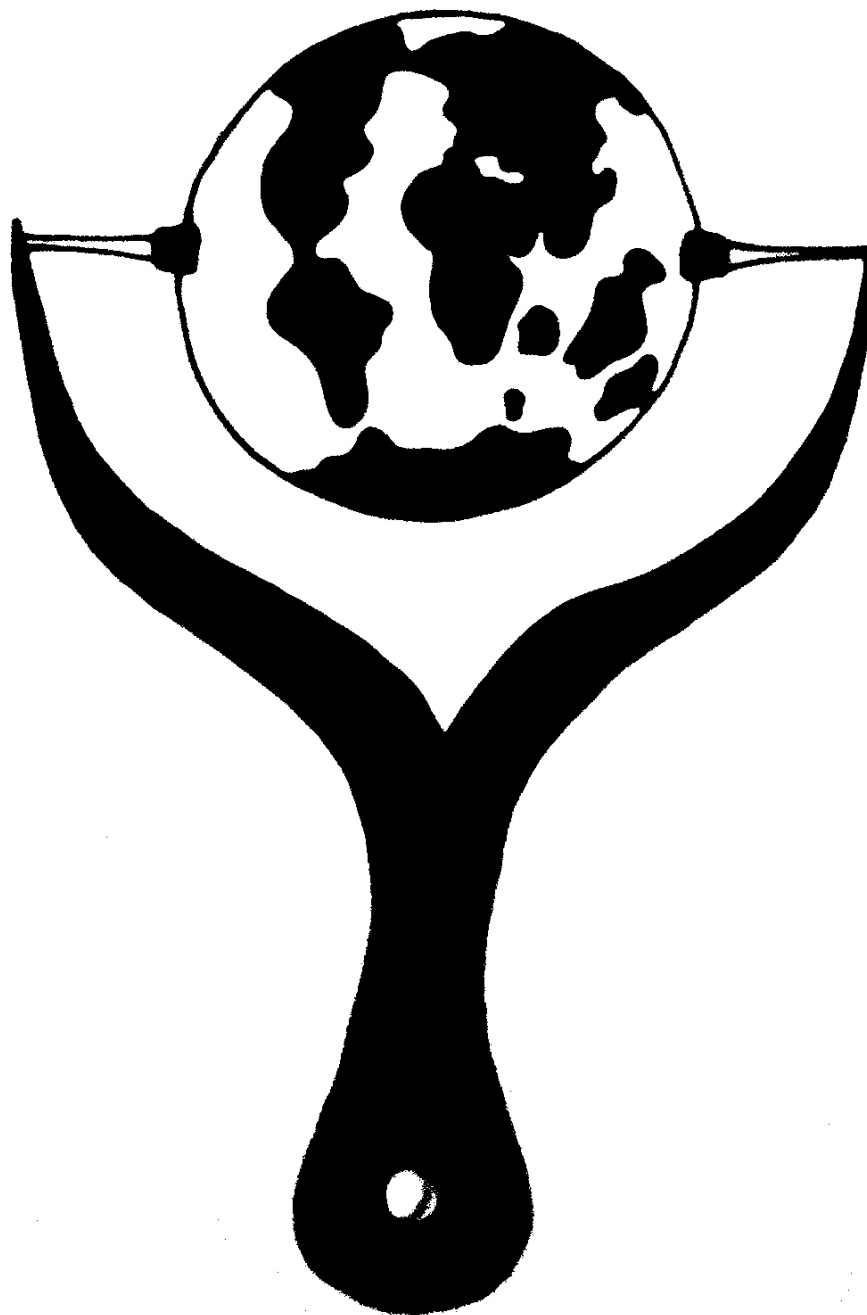
Мишел Цветкова, 8 г.
НЧ „Роден край – 1931“

Преподавател: Меглена Шаманова

*Светът е колело,
блазе му, който го
завърти*

**Цветелина Атанасова, 12 г.
42 СУ „Хаджи Димитър“**

Преподавател: Д. Миновска

*Светът ще се
свърши, книгата
— никога*

Габриела Димитрова

86, 144 СУ

Скрития смисъл, който влагам, е свързан с човека, който чете книга в безкрайното пространство на вселената и силата на човешкия разум. Той е създателят на своята реалност и е безграничен потенциал на развитие на собственото си знание и начин на живот.

Преподавател:

Кремена Кантарджиева

Сговорна дружина планина повдига

Елена Кацарова, 8 г.

НЧ „Данко Церковски 1946“

Преподавател: Ц. Цветковски

*Силният
човек и
водопадът
сами си
проправят
път*

**Александрина
Стойкова, 17 г.**

Ателие
„Приказен свят“

**Преподавател:
Татяна Антонова**

С пари и магарето поп става

Йоана Мишкова, 11 г.

Ателие „Приказен свят“

Преподавател: Татяна Антонова

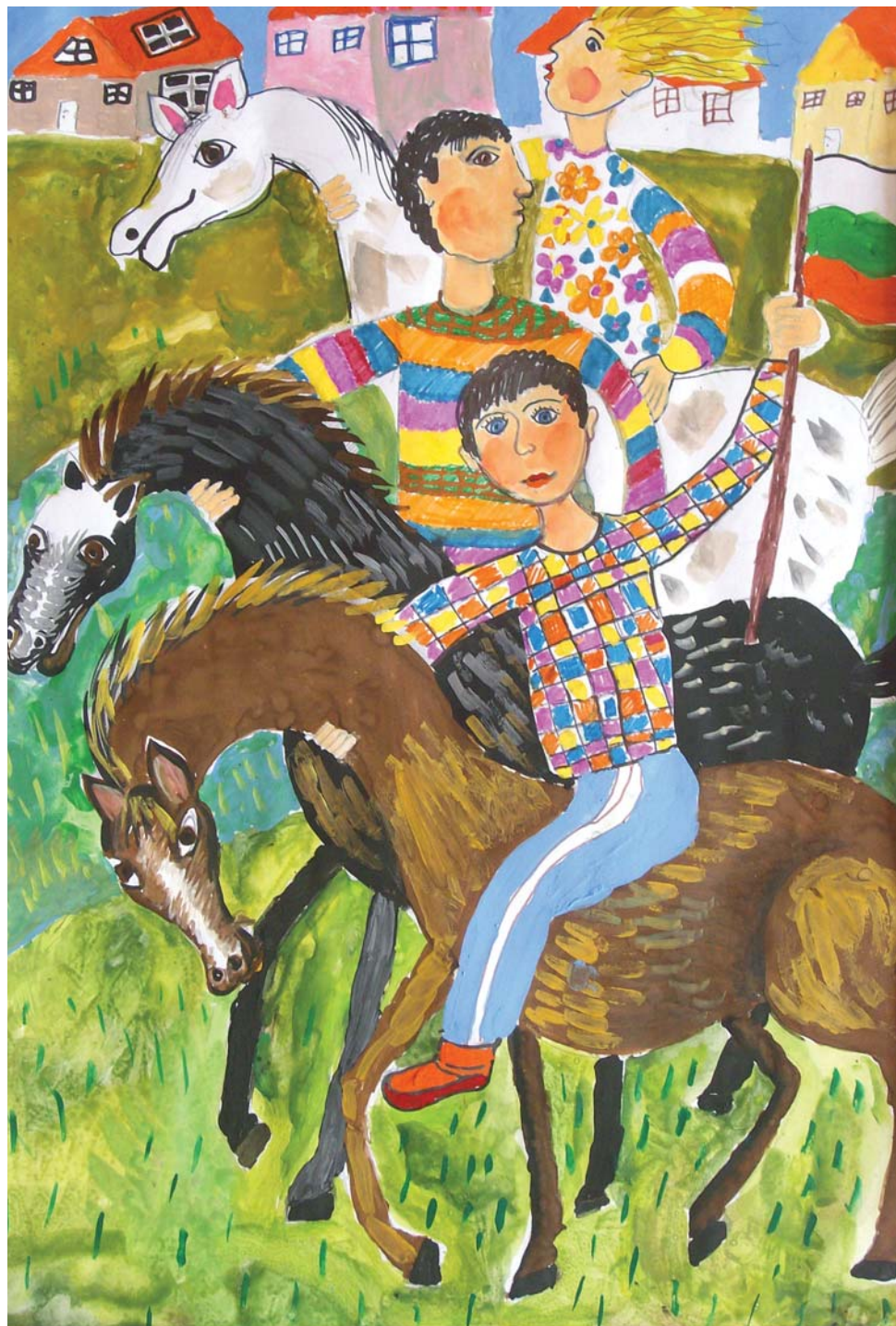
С пари и магарето поп става

Емануил Сергиев, 13 г.
42 СУ „Хаджи Димитър“
Преподавател: Д. Миновска

*Според юнака
и коня*

Боян Каратотев, 9 г.
НЧ „Роден край – 1931“

Преподавател:
Меглена Шаманова

Че птицата умее да лети, се вижда и когато ходи

Мишел Цветкова, 9 г.

НЧ „Роден край – 1931“

Преподавател: Меглена Шаманова

Чуждата кокошка златни яйца снася

Габриела Милева, 13 г.
42 СУ „Хаджи Димитър“

Преподавател: Д. Миновска

У когото е питата, у него е и ножа

Александра Делчева

86, 144СУ

Изобразих жена и деца в народни носии. Жената държи пита и нож, децата искат пита, а жената трябва да им я раздели. Тя решава на кой колко да даде. Символът на това е, че който има възможност той дава.

Преподавател: Кремена Кантарджиева

*Ум и разум
с пари не се
купуват*

Мария Кирилова, 12 г.

Ателие

„Приказен свят“

Преподавател:

Татяна Антонова

Утрото е по-мъдро от вечерта

Радина Чикичева, 11 г.

Ателие „Приказен свят“

Преподавател: Татяна Антонова

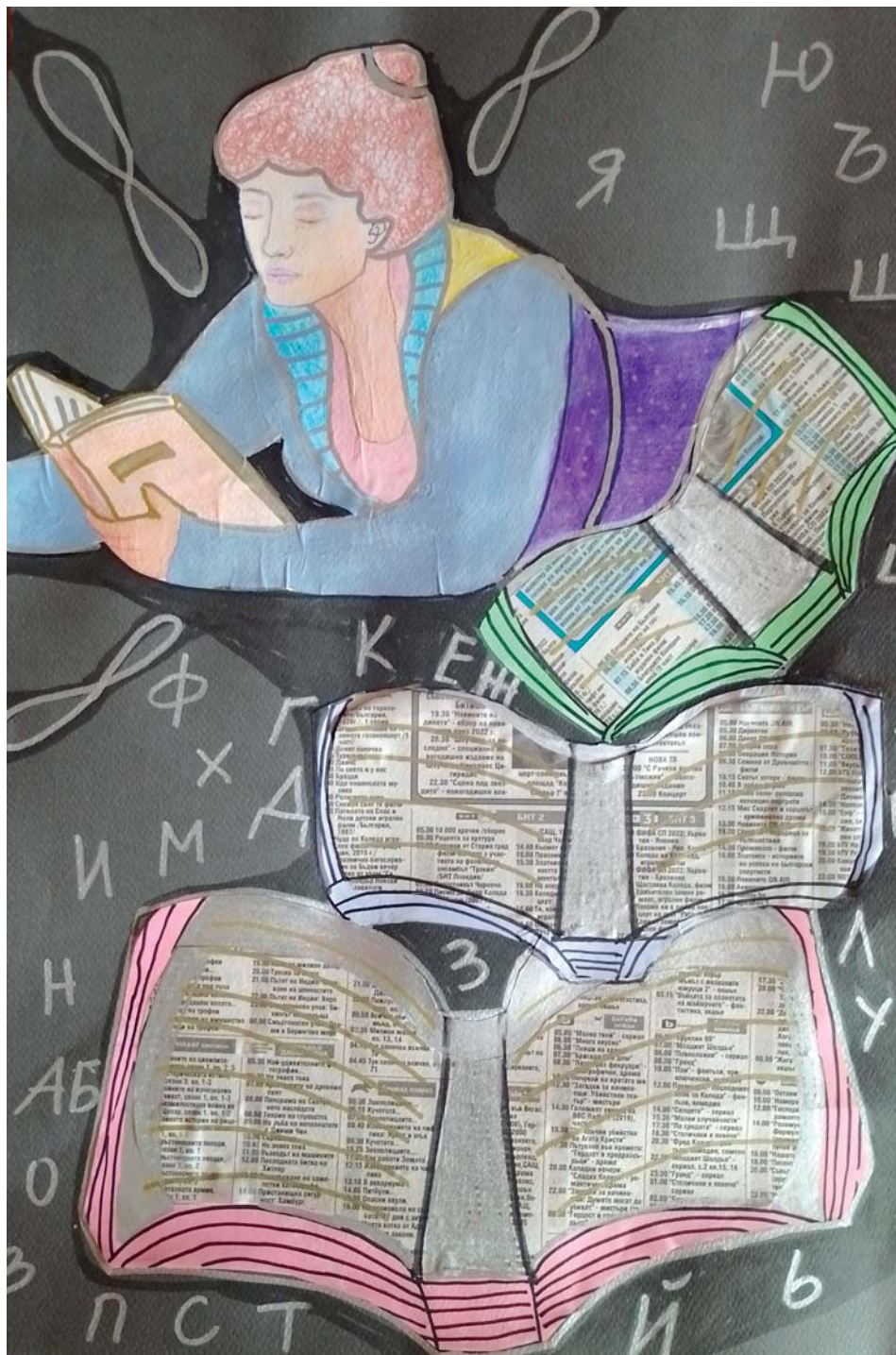
Ученето край няма

Вениана Иванова

86, 144 СУ

Изобразих жена, която
чете книга и около нея
има още много книги,
символ на знанието и
учението. Знаците за
безопасност показват,
че това е безкраен про-
цес.

Преподавател:
Кремена
Кантарджиева

Хората са ангели, хората са демони

Цветелина Петрова

86, 144 СУ

Изобразих голям Павел и дете, които се оглеждат в огледало и тяхното отражение е едно цяло от демон и ангел. Картината е в черно-бяло, като символ на контраста и двойствеността, също така има контраст в силата на светлината и сянката.

Преподавател: Кремена Кантарджиева

Хитрата сврака, с двата крака

Стефани Попова, 13 г.

2 СУ „Емилиян Станев“

Преподавател: Иваничка Димчева

Български пословици и поговорки в творческата дейност на ученици – чрез визуални изображения – илюстрации по изобразително изкуство

Всеки народ и всяко поколение има свое отношение към ценностите, притежава собствени житейските мъдрости и виждания за света, както и специфични възможности за изразяване в творчески продукти. Мотивите за избор и предпочитания към посланията, които изпъкват в словесността, зависят в най-голяма степен от националната самобитност и идентичност, социалния опит и средата, доминиращата ценностната система на генерациите, степента на социализация и персоналната култура на човека в обществото. Народните приказки, легенди, предания, митове, песни, пословици и поговорки са отражение на светогледа на българина и времето на създаване.

Темите в народното творчество обхващат много страни от духовността и материалната култура на хората. Независимо от начина и формата на изразяване, целта е да се запази, възстанови, предаде и пресъздаде в образи или сентенции извлечената от опита мъдрост. Чрез нейното усвояване се акумулират значими за обществото дейности и същностни за индивидуалното и общо добруване личностни качества. Така се утвърждават моралните ценности и нормите за дълг, чест и достойнство, извличат се практически правила в живота като ориентири във формиране на съзнанието и поведението.

Народното творчество е предмет на изследване на психологията и педагогиката на художественото творчество, народопсихологията, етнологията и фолклористиката, културологията, теорията и историята на литературата, методиката на обучение по български език, литература и изкуства. Съвременните тенденции за въвеждане на иновативни методи и техники в обучението все повече извеждат на преден план принципа на възпитание чрез изкуство и творчески дейности като важно средство при осъществяване на междупредметни връзки в образованието. Педагогическите принципи на възрастов и индивидуално-психологически, личностно-ориентиран, културно-съобразен, продуктивен, емоционален и анимативен подход в обучението, извеждат на преден план въвеждане и използване на творческите дейности в класните и извънкласните форми на работа.

Връзката между изкуството на словесността и визуалните средства за изразяване и творчество е същностна характеристика на илюстрацията. Тя е рисунка, изображение, картина, която онагледява, пояснява, интерпретира или украсява съществена част от текста в печатно издание. Съобразно спецификата на жанра чрез илюстрацията се предава и превежда по визуален път дълбокият смислов контекст на творбата като се разкрива с помощта на богато по своята асоциативност образно мислене. Така се изразяват художествените идеи, мисли, чувства и състояния на автора.

Целта на проекта е чрез реализиране на дейност за творческо обучение за илюстриране на български народни пословици и поговорки да се приложи подходът на креативно изразяване чрез визуални средства в часовете по изобразително изкуство.

Методика за обучение при осъществяване на дейностите по проекта

Цел на изпълнение на дейностите по визуализация чрез илюстриране на български пословици и поговорки е развитие на творческото образно мислене –креативността на учениците и усъвършенстване на изобразителните умения.

Креативността и общата интелигентността, в това число емоционалната и социалната интелигентност, могат да бъдат развити по най-ефективен начин чрез синергетичното въздействие на литературата, българския фолклор и народна мъдрост и изобразителното изкуство. Понятието креативност като личностно качество и психологически конструкт обхваща много производни, но най-същественото е умението да се пораждат находчиви собствени хрумвания чрез слово, образ или други изразни средства. Така се стимулира творческият потенциал, съобразителността, досетливостта, чувствителността, дарбата или таланта да се представи по такъв начин една идея, че тя да бъде разпозната и да развълнува разнообразна аудитория. Това помага за развитие на рефлексивността и комуникативните умения, интраперсоналната и интерперсоналната интелигентност, аз-концепцията и самопознанието чрез овладяване на разнообразни средства за самоизразяване и връзка с другите. Педагогическата работа се изгражда върху стълбовете на образованието през 21 век като „скрито съкровище“: „Да се научим да знаем, да правим, да живеем заедно с другите и да бъдем“. Така се развива личността чрез възпитание на подрастващите да осъществяват себе си заедно със своите връстници, приятели, учители, класната, училищна и семейна общност.

Методиката на художествено обучение по реализация на целите на проекта се състои в основни етапа и последователни стъпки в преподаването и ръководството на самостоятелната творческа дейност на учениците:

1. Първоначалния етап на въвеждане в целите, мотивиране на учениците за участие и избора на пословици или поговорки;
2. Същинския етап на извеждане на идеята, изграждане на художествения образ до крайния продукт – създаване собствена илюстрация и оформянето ѝ според художествено-естетически изисквания;
3. Заключителен етап на оценка, представяне и публичност.

Педагогическият процес на осъществяване на творчески дейности по визуализация чрез създаване на илюстративно изображение чрез рисунка или картина се състои в основни стъпки в продължение на учебната година.

Първоначален предварителен етап: учениците се запознават с целите, задачите, процеса, изискванията и очаквани резултати при изпълнение на илюстрациите върху литературен текст от българския фолклор.

Същинският етап се състои в отделни стъпки на изпълнение:

Първа стъпка: Обсъждане на същността и особеностите на българските пословици и поговорки чрез осъществяване на интердисциплинни връзки с познания придобити в обучение по български език и литература;

Втора стъпка: Представяне и мотивиран избор с коментар на любима пословица или поговорка, която ще бъде визуализирана в рисунка;

Трета стъпка: Запознаване с особеностите на илюстрацията като жанр на изкуството и техники, средства и форми за изображение;

Четвърта стъпка: Представяне на изискванията към визуално изображение и интерпретация на основната идея в пословицата;

Пета стъпка: Запознаване с методи и техники за развитие на креативността в процеса за реализиране на творческия продукт;

Шеста стъпка: Продуциране, генериране и обсъждане на идеите, възможностите и вариантите за визуализация, критериите за избор;

Седма стъпка: Самостоятелно творческо изображение чрез създаване на рисунка, интерпретираща идеята в пословицата;

Осма стъпка: Собствено художествено естетическото изпълнение и детайлизация на визуализираната идея чрез различни техники;

Девета стъпка: Представяне на крайния продукт в самостоятелно изпълнена рисунка или картина, даване на обратна връзка и оценка;

Десета стъпка: Селекция и публично представяне на илюстрациите.

Заклучителен етап:

След приключването на дейностите рисунките, които илюстрират избраните пословици или поговорки се оценяват от жури, излагат се публично в обща изложба в „Музея на земята и хората“, организирана на 1 юни, в която участват номинирани за призови места рисунки на учениците.

Методи за развитие на креативността чрез продуциране и визуализация

Техника на „Ментални карти“

Тя е разработена и предложена от Тони Бюзан. Картите служат за продуциране на идеи по асоциация с даден стимул. Указанието е идеите да се изобразяват с текст и визуализация като се започне от центъра на листа и се развиват ексцентрично във всички посоки. Създава се радиална структура, която се увеличава и конструира с помощта на ключови думи и рисунки. Това позволява подреждането на идеите и свързването им с изображенията. В процеса на продуциране се дава възможност за реконструкция и избор.

Идеите за изображение са абстрактни, но се свеждат до търсене и стимулиране на продуктивност, гъвкавост на мисленето, конкретизация и детайлизация в изобразяването, типизация и символизация.

Методът СКАМПЕР

Той е разработен от Боб Еберле в средата на XX век. Наименованието на метода представлява акроним от техники на мислене, които помагат за решаване на проблеми и избор на решение. Той помага за продуциране на идеи чрез действия, които помагат за оформяне на основната идея при избора на вариантите на изображение:

- Сменям/ замествам
- Комбинирам/ съчетавам
- Адаптирам/ приспособявам
- Модифицирам/ видоизменям
- Преработвам/ трансформирам
- Елиминирам/ отстранявам
- Реорганизирам/преподреждам

Метод на асоциациите/асоциативно мислене

Той се състои в създаване на аналогии, спонтанни асоциации и продуциране на връзки със личностния смисъл и най-важното значение от въздействието на избраната пословица или поговорки. Стимулира се индивидуалността, нестандартността и оригиналността на изразяване, личното виждане, продуктивността и гъвкавостта на мисленето.

Метод на метафоризация /метофорично мислене

Задачата е основната идея да се изрази първоначално с продуциране на различен тип метафори по конкретно зададени параметри. Те се използват за да се състави собствен текст с различни средства. Накрая той се визуализира в различни варианти на използване символи и техники на изображение.

Основни теми и идеи в илюстрираните пословици и поговорки

Самостоятелният, непреднамерен и свободен избор на пословица или поговорка от учениците позволява да се открояват основни теми и идеи в илюстрациите. Това показва какво ги интригува и какво търсят за себе си като личностни качества и морални ценности и дава представа за индивидуалните интереси и потребности от само-утвърждаване типични за възрастта. Най-често се открояват илюстрации, които изобразяват идеи за морални дилеми и ценности като ориентири в личностното развитие в търсенето на собствена автономия характерна за подрастващите.

Те избират пословици, чрез които образно изразяват очакванията си за сила, съобразителност, уважение и утвърждаване на авторитета им чрез усилия за труд, за развитие на ума, за образование, пари или богатството. Към богатството показват амбивалентно отношение като често го свързват с алчността и сребролюбието и го изобразяват карикатурно или чрез гротеска.

Изображенията показват желанието на учениците за избягване или предпазване от грешки, да не проявяват слабост, да внимават, да не рискуват, ако нямат достатъчно сили или не са подготвени за изпитанията. Негативно е отношението към състояния, които се стремят да избягват - отчаяние, безпомощност, леност, мързел, хитрост, лукавост, лъжа, търсене на лична полза и изгода за сметка на другите, егоизъм, опърничавост. За изобразяване използват карикатурни елементи, ирония, сарказъм и сатира.

В илюстрациите се разчитат идеите и моралните послания на пословиците и поговорките. Учениците са стимулирани да използват различни техники и средства за изобразяване. В рисунките се отразява тяхната представа за идеята, а създаденият образ е внушен от народната мъдрост. До него се стига чрез различни варианти и схеми на изображение.

Използваните креативни техники помагат на учениците да открият и изберат най-ярките вълнуващи образи, сюжети и символи. Изобразителните умения помагат за художествено-естетическите качества на илюстрациите. Те използват графични или живописни техники, композиция и детайлизация. Представянето пред класа, ефектът от въздействието, обратната връзка от ученици, учители и арт-педагози, е завършващият етап от работата. Той позволява на участниците да развият своята креативност, емоционална и социална интелигентност и художествено-естетическа култура.

Най-често избирани пословици и поговорки за илюстриране

За труда

„Ако не посееш, няма да пожънеш нищо“

„Котката като спи не лови мишки“

„Без труд почивката не е сладка“

„Ако късно стъмва, ти рано ставай“

За мързела

„Който лете пладнува, зиме гладува“
„Кой през лятото пладнува, през зимата гладува“
„Накарай мързеливия на работа, акъл да ти даде“
„Който на младини мързелува, на старини слугува“
„Няма нищо по-благословено от работата и по-прокълнато от мързела“
„Мързеливците вечер край софрата се разработват“
„Мързеливата жена срещу празник се познава“
„Накарай мързеливия на работа, акъл да ти даде“
„На мързеливия и имането му тежи“
„Ако го боли чак толкова, колкото го и мързи, досега да се е гътнал“
„За мързеливия – ден година трае“
„На мързеливия все зимата му се копа царевица, а лятото му се рине сняг“
„Сетила се буля за къделя, пък то било срещу неделя“

За ученето и познанието

„Ученето край няма“
„Светът ще се свърши, книгата – никога“
„Учен човек – дялан камък“

За ума

„Хората не се мерят на педи, а на ум.“
„По дрехите посрещат, по ума изпращат“
„Всяка глава свой ум носи“
„Умът не е в брадата, а в главата“

За богатството и парите

„На богатите все не стига“
„Който плаща, той свири“
„Дето е текла вода, пак ще тече“
„Без пари нищо не върви“

Проф. д-р Нели Бояджиева

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор – д-р Лилия Старева	3
Алек Йорданов	13, 59
Алекс Десов	58
Александра Делчева	99
Александра Иванова	75
Александра Янкова	77
Александрина Стойкова	93
Анелия Илиева	54, 67
Анна Бешировска	15
Анна Чемпилска	50
Антонио Диков	55
Бела Димитрова	79
Боян Каратотев	96
Буба Асенова	74
Валентина Чемпилска	83
Вениана Иванова	102
Виктор Благоев	27
Виктория Захариева	85
Валерия Станчева	70
Ванеса Кадиян	5
Велизара Радева	43
Венцислав Димов	44
Вероника Руменова	61
Виктор Иванов	10, 48
Габриела Димитрова	69, 91
Габриела Милева	98
Даниел Василев	11
Даниела Колева	66
Дарио Начев	62
Дария Тодорова	46, 65
Дара Цветкова	28
Дарена Донева	20
Девина Герасимова	34
Девина Кралева	31
Денис Кънев	86
Денислава Колева	66

Деница Бакърджиева	51
Димислава Тодорова	78
Елена Кацарова	92
Екатерина Нанкина	18, 23
Елина Панайотова	6
Емануил Сергиев	19, 25, 39, 95
Жизел Елтилиб	29
Ивайла Джаджарова	12, 78
Ивалина Недялкова	38
Йоана Йорданова	49
Йоана Мишкова	94
Йоана Панчева	71
Йоана Стефанова	24
Йордан Кечев	87
Калина Михайлова	21
Камелия Базовичка	16, 52
Катрин Генова	56
Катрин Иванова	40
Катрин Костадинова	68
Кристиан Рашев	60
Константин Атанасов	32
Леон Джонев	35
Марина Бряскова	22
Мария Карамитева	82
Мария Кирилова	100
Мартин Диков	26
Михаил Вигенин	9
Мишел Цветкова	33, 89, 97
Надежда Ножарова	36
Наталия Кореноска	14
Неда Бошева	73
Никол Жишева	72
Никол Якимова	76
Никола Белобрадов	7
Ния Пенева	45
Паолина Попова	53
Преслава Хаджидризова	81
Радина Чикичева	

Ралица Митева	.80
Румяна Русева	.42
Румяна Чикичева	.101
Симона Стоичкова	.47
Соня Ганева	.17
София Анастасия Трунчева	.84
Стефани Попова	.104
Ума Делчева	.30
Христо Стоименов	.37
Цвета Лозанова	.63
Цветелина Атанасова	.90
Цветелина Петрова	.1-3
Цветелина Николова	.8
Явор Матушев	.64
Яна Еврева	.41
Яна Ляпова	.88
Яна Николова	.57
Български пословици и поговорки в творческата дейност на ученици – чрез визуални изображения – илюстрации по изобразително изкуство, Методика за работа в клуб „Млад илюстратор“, <i>проф. Нели Бояджиева</i>	.105

СВЯТ КАТО ЦВЯТ

Български народни пословици и поговорки

Албум

Съставител: д-р *Лилия Старева*

Първо издание

Формат 70х100/12

Печатни коли 9,5

ISBN 978-954-8388-30-6